Nr 117.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för H. B. E. Eriksson m. fl. från betalningsskyldighet; given Stockholms slott den 23 februari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1945.

Närvarande:

Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Wigforss, Möller, Sköld, Quensel, Bergquist, Domö, Ewerlöf, Rubbestad, Ohlin, Erlander, Danielson, Andrén.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler härefter chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, vissa frågor om befrielse från betalningsskyldighet samt anför härutinnan följande.

1:o.

Såsom framgår av propositionen 1928: 51 (s. 1 och 2) avgav militärbefälhavaren på Gotland efter uppdrag av Kungl. Maj:t förslag rörande använ-

dande å Gotland av ett system med jordavlönat underbefäl. Såsom bakgrund till uppdraget låg ett uttalande av första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag, vari utskottet framhöll, att vissa motionsledes framlagda förslag rörande ett dylikt avlöningssystem för förstärkning av tillgången å underbefäl syntes värt att närmare undersökas av Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t anslöt sig i propositionen till militärbefälhavarens förslag, som innebar upprättande av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper, varvid anställning skulle ske medelst egnahemskontrakt eller penningkontrakt. Mot förslaget hade riksdagen, såsom framgår av skrivelsen 1928: 91 icke något att erinra.

I anslutning härtill utfärdade Kungl. Maj:t den 18 juli 1928 förordning (SFS nr 323) angående reservstat för furirer vid Gotlands trupper. Förordningens § 10 har ändrats genom kungörelse den 31 maj 1929 (nr 113).

Av förordningen inhämtas, såvitt nu är i fråga, i huvudsak följande.

Ansökning om anställning på reservstaten ställes till militärbefälhavaren på Gotland samt åtföljes av uppgift om sökanden önskar anställning med egnahems- eller med penningkontrakt. Den som önskar anställning med egnahemskontrakt skall enligt § 11 jämväl lämna uppgift, i den mån så ske kan, angående den fastighet, han avser att förvärva ävensom huruvida och till vilket belopp egnahemslån önskas. Är fråga om övertagande av jordbruksfastighet bör intyg tillika företes rörande personliga förutsättningar för skötsel av dylik fastighet.

Är fråga om anställning med egnahemskontrakt och sökanden åstundar egnahemslån genom förmedling av Gotlands hushållningssällskap (§ 4 mom. 1), skall militärbefälhavaren vid prövning av inkomna ansökningar samråda med hushållningssällskapets egnahemsnämnd (§ 12 mom. 1). Anställning med egnahemskontrakt får icke medgivas med mindre militärbefälhavaren förvissat sig om att lämplig fastighet kan erhållas för sökanden samt att denne har förutsättningar för att kunna fullgöra de förpliktelser mot säljare och långivare, han ikläder sig (§ 12 mom. 2).

Furir på reservstat, som anställes med egnahemskontrakt, erhåller en egnahemspremie av 6 000 kronor, avsedd att utgöra bidrag till förvärvande av bebyggd eller obebyggd jordbruks- eller bostadsfastighet (§ 4 mom. 1).

I den mån egnahemspremien därtill förslår utbetalas jämlikt § 14 mom. 1 efter militärbefälhavarens beprövande och genom hans försorg i nedanstående ordning:

a) till säljaren av fastigheten skillnaden mellan köpeskillingen för fastigheten och den del av densamma, som täckes av egnahemslån eller annan välordnad, i fastigheten intecknad gäld, vilken dock icke må överstiga för jordbruksfastighet $^5/_6$ och för bostadsfastighet $^3/_4$ av fastighetens värde;

b) till beställningshavaren erforderligt belopp för bestridande av kostnader för bosättningen, däri inbegripet anskaffning av yttre lösöre; samt

c) till långivaren å bestämda förfallodagar de första två årens räntor å utlämnat egnahemslån eller annan enligt a) i fastigheten intecknad gäld.

Enligt § 14 mom. 2 gäller följande.

För summan av de till säljaren och långivaren utgående beloppen av egnahemspremien skall beställningshavaren lämna revers med inteckningsrätt i fastigheten närmast efter intecknad gäld, som omnämnes härovan under a).

För belopp, som omförmäles under b), skall beställningshavaren lämna personlig revers utan borgen.

Båda reverserna löpa räntefritt och anses var för sig guldna med 1/15 av beloppet för varje fullt år, beställningshavaren varit anställd på reservstat.

Den del av egnahemspremien, som icke utbetalats enligt § 14 mom. 1, utgives jämte ränta, som Kungl. Maj:t för varje år fastställer, till beställningshavaren vid utgången av anställningstiden på reservstat. — Militärbefälhavaren kan likväl, därest så prövas skäligt, redan under löpande anställningstid mot sådan revers, som avses i § 14 mom. 2, andra stycket, utanordna ifrågavarande medel eller del därav för jordförbättring, för komplettering av jordbruksinventarier, för amortering av å fastigheten vilande gäld eller för andra liknande ändamål (§ 14 mom. 4).

Beställningshavaren skall under tiden för anställningen på reservstat vara bosatt på Gotland och må icke utan militärbefälhavarens medgivande lämna ön (§ 1, femte stycket).

I vissa fall, som angivas i § 18 mom. 3, skall militärbefälhavaren, utan att ansökning om avsked från anställningen på reservstaten föreligger, från reservstaten avföra beställningshavare. Detta gäller bl. a. den, som på grund av upprepat dåligt uppförande visat sig olämplig att vidare innehava anställning på reservstat och den, som icke behörigen fullgör honom på grund av anställningen på reservstat åliggande förpliktelser.

I en den 23 november 1942 dagtecknad skrift har landstormsfänriken *Helge Birger Emanuel Eriksson* meddelat, att Stockholms rådhusrätt genom lagakraftvunnen dom den 30 september 1942 ålagt honom att, på grund av skuldebrev — två av den 26 oktober 1941 och ett av den 2 mars 1942 å tillhopa 5 824 kronor — utgivna i samband med erhållen egnahemspremie, till kronan inbetala återstående skuld 4 984 kronor 10 öre jämte ränta och rättegångskostnader, samt anhållit att bliva befriad från den ådömda betalningsskyldigheten och i samband härmed framhållit i huvudsak följande.

Det av domstolen utdömda beloppet hade Eriksson utfått såsom egnahemspremie för inköp av en gård som reservstatsfurir vid Gotlands trupper under 15 år från den 1 november 1931. Beloppet skulle avräknas med 400 kronor för varje år Eriksson stod i tjänst och anses helt betalt efter 15 år. Eriksson måste emellertid på grund av flera orsaker lämna jordbruket redan efter ett år. Han ville dock fullgöra sina skyldigheter till kronan genom tjänst enligt författningarna men vägrades detta av dåvarande militärbefälhavaren. Allt som allt hade endast 22 reservstatsfurirer anställts under åren 1928—1935 mot beräknade 80. Av dessa hade ett par måst lämna sina gårdar av olika orsaker, och av de återstående voro endast ett par anställda på jordbrukskontrakt. De övriga voro dels penningavlönade och dels anställda mot bostadsegnahem. Hela institutionen med reservstatsfurirer på Gotland hade också som fullständigt misslyckad måst nedläggas år 1935. Efter detta år hade nämligen ingen furir anställts på reservstat på Gotland.

Då Eriksson numera sedan flera år tjänstgjorde i Stockholm vid L 1 som landstormsfänrik, där han gjorde försvaret minst lika stor tjänst som på Gotland, anhölle Eriksson att få ärendet avskrivet och slippa från all betalning till kronan detta så mycket mera som ärendet vore över 10 år gammalt och Eriksson saknade utmätningsbara tillgångar.

Militärbefälhavaren i sjunde militärområdet har med framhållande att Eriksson i allt väsentligt själv syntes vara orsak till händelseutvecklingen avstyrkt ansökningen.

Inom *advokatfiskalskontoret vid försvarets civilförvaltning* har verkställts utredning angående den sannolika dispositionen av de medel, tillhopa 6 000 kronor, som Eriksson uppburit såsom egnahemspremie. Beloppet syntes ha disponerats enligt följande: insatt i fastigheten 2 800 kronor, bosättning och inventarieanskaffning 2 500 kronor, insatt å bank för räntor m. m. 600 kronor, räntor på grund av fördröjd betalning och lagfartskostnader 100 kronor. I samband härmed har framhållits följande.

Särskilda svårigheter syntes ha uppkommit för Eriksson dels genom att fastighetens värde betydligt understigit det pris, för vilket fastigheten för Erikssons räkning genom militärmyndigheterna förvärvats, dels ock, oavsett detta förhållande, genom att fastighetens byggnader befunno sig i mindre gott skick och därför krävde större utgifter för reparation och underhåll än Eriksson skäligen haft anledning att räkna med. Härtill komme att markens lämplighet för jordbruk kunde ifrågasättas samt att hävden varit synnerligen dålig. — Vid den ålder och med den utbildning som vederbörande underbefäl i allmänhet — och även Eriksson — hade vid anställningen såsom reservstatsunderbefäl kunde den anställde näppeligen äga större erfarenhet i jordbruk. Av militieombudsmannens yttrande (jfr det följande) framginge ock att militärbefälet beträffande utredningen angående Erikssons lämplighet för jordbruk åtnöjts med ett intyg avseende Erikssons gosseår och därför föga upplysande. — Vidare vore att märka att jordbruksförhållandena — och detta icke minst i fråga om priserna på jordbruksfastigheter — på Gotland avsevärt avveke från motsvarande förhållanden i övriga delar av landet. — Den år 1932 alltmer förvärrade jordbrukskrisen hade naturligen ökat svårigheterna för Eriksson att erhålla nödiga penningmedel, innan fastigheten gav någon avkastning. — Framhållas finge det av Eriksson uppgivna och av militärbefälet på Gotland ej bestridda förhållandet, att under åren 1928—1935 anställdes allenast 20 i stället för beräknade 80 furirer på reservstat på Gotland och att all anställning av detta slag upphörde år 1935. Sannolikt hade detta i ej ringa grad berott på svårigheten att vid anställning av underbefäl på ifrågavarande villkor förena kravet på militär tjänstbarhet med kravet på förmåga att sköta jordbruk och därmed jämförlig verksamhet. Systemet syntes icke ha slagit väl ut i praktiken.

Förevarande ärende företedde i huvudfrågorna stor likhet med en ansökning av förre reservstatsfuriren vid Gotlands trupper Henning Johansson (jfr nästa punkt). Från nämnda ärende finge antecknas, att enligt uppgift Johansson och Eriksson skulle vara de enda fastlänningar (det borde dock observeras att Eriksson vore född på Gotland), som blivit antagna som reservstatsfurirer med jordbrukskontrakt. Eriksson syntes skäligen böra bliva befriad från sin ersättningsskyldighet mot inbetalande av viss mindre del av sin skuld. Härvid vore emellertid att märka att Erikssons ekonomi näppeligen medgåve honom att inom något eller några år betala mer än omkring $^1/_{20}$ av kronans fordran, vilken sommaren 1945 kunde beräknas uppgå till omkring 5 825 kronor. Under åberopande av vad sålunda anförts föreslogs befrielse för Eriksson mot inbetalande inom en tid av högst 2 år från Kungl. Maj:ts beslut av förslagsvis 300 kronor.

I ärendet har inhämtats, att kronan vid exekutiv auktion å fastigheten år 1934 bevakat sin intecknade fordran men att kronans fordran ej fallit inom lägsta budet samt att kronan på grund av värdet å fordran, som legat före kronans, icke haft något att erhålla vid köpeskillingens fördelning. Vidare inhämtas att fastigheten, som på sin tid av Eriksson förvärvades för 8 300 kronor, vid den exekutiva auktionen försåldes för 5 000 kronor.

Försvarets civilförvaltning har under åberopande av innehållet i advokatfiskalens promemoria tillstyrkt befrielse för Eriksson mot inbetalande inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämdes, av 300 kronor.

Statskontoret har anfört följande.

I likhet med civilförvaltningen ansåge statskontoret omständigheterna i ärendet sådana, att skäl förelåge för en partiell eftergift av kronans fordran. Tvekan kunde emellertid råda, om så stor del av ersättningsskyldigheten borde eftergivas, som civilförvaltningen ifrågasatt. Med hänsyn till de uppgifter, som förebragts beträffande sökandens ekonomi, ville statskontoret dock icke motsätta sig bifall till vad civilförvaltningen förordat.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande rörande Erikssons personliga förhållanden och ekonomi:

Eriksson, som är född år 1906 och gift, är sedan omkring tio år anställd såsom reseförsäljare vid bokförlaget Natur och Kultur mot åtnjutande av allenast provision. Hans taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt uppgick år 1941 till 4 240 kronor, år 1942 till 3 130 kronor och år 1943 till 6 690 kronor. Hustrun, som vissa tider haft tillfällig inkomst av hushållsarbete i olika hem, har för åren 1942 och 1943 taxerats till 500 kronor. För närvarande saknar hon arbete. Erikssons skulder uppgå till 2 800 kronor, varav 800 kronor till arbetsgivaren, vilken skuld avbetalas med 200 kronor i kvartalet.

Av handlingarna i ärendet inhämtas att Eriksson på sin tid till militieombudsmannen anmält, att Eriksson ansåge, att vissa fel begåtts såväl vid tillsättandet av hans furirsbeställning som vid Erikssons avskedande från beställningen. Fastighetsköpet hade sålunda på grund av de militära myndigheternas åtgöranden blivit onödigt dyrt, varjämte Eriksson genom sitt avskedande betagits möjligheten att efter hand betala sin skuld till kronan.

Militieombudsmannen har i skrivelse till militärbefälhavaren framhållit, att behandlingen av nu avsedda ärende givit anledning till vissa erinringar. Sålunda syntes Eriksson ej nöjaktigt ha styrkt sina personliga kvalifikationer för skötande av en jordbruksfastighet. Eriksson torde själv närmast ha avsett att erhålla ett bostadsegnahem eller möjlighet att idka trädgårdsskötsel. Bestämmelsen om samråd med egnahemsnämnd rörande köpet hade icke blivit behörigen iakttagen. Genom att kontrakt slutits med anställningssökanden, innan egnahemsnämnd — åtminstone under hand — prövat låneärendet, hade nämnden kommit i ett tvångsläge. Ehuru sålunda vissa fel begåtts av den militära myndigheten, hade dock orsaken till att Eriksson icke kunnat gå i land med företaget i huvudsak kunnat tillskrivas Erikssons egna åtgärder. På grund härav hade militieombudsmannen funnit sig kunna låta vid vad i ärendet förekommit bero.

Departements-chefen.

Av utredningen synes framgå, att Eriksson saknat förutsättningar att driva ett jordbruk av angiven art. Vederbörande militära myndighet synes ej tillräckligt ha beaktat detta och ej heller vid fastighetsköpet med tillbörlig noggrannhet iakttagit gällande föreskrifter. På grund härav har fastighetsköpet ej kommit att genomföras under betryggande förprövning. Med hänsyn till den köpeskilling som erlagts för fastigheten vid den exekutiva auktionen år 1934 synes det uppenbart, att den av Eriksson på sin tid erlagda köpeskillingen var avsevärt för hög. Oaktat Eriksson själv i viss mån torde kunna lastas för händelseutvecklingen, anser jag mig på grund av omständigheterna vid köpets genomförande böra föreslå, att Eriksson mot inbetalande av det av myndigheterna föreslagna beloppet befrias från återstående betalningsskyldighet till kronan.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

> att Helge Birger Emanuel Eriksson må, därest han inom tid som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor, befrias från den återstående betalningsskyldighet, vari han enligt vad förut angivits häftar till kronan.

2:o.

Med hänvisning till vad under nästföregående punkt anförts beträffande befrielse från betalningsskyldighet för H. B. E. Eriksson får jag härefter anmäla en liknande ansökning från förre reservstatsfuriren vid Gotlands trupper *Henning Johansson.*

Johansson, som vid samma tidpunkt som Eriksson anställdes såsom furir på reservstat vid Gotlands trupper med egnahemskontrakt enligt förordningen den 18 juli 1928, nr 323, har beträffande uppkomsten av sin skuld till kronan framhållit i huvudsak följande. Anställningen skulle gälla 15 år från den 1 november 1931. I samband med anställningen inköpte Johansson genom militärbefälets på Gotland förmedling fastigheten $^{75}/_{1\,000}$ mantal Gällungs 1^{21} i Västkinde socken å Gotland för en köpeskilling av 12 800 kronor. För ordnande av köpeskillingen m. m. erhöll Johansson av statsmedel en egnahemspremie å 6 000 kronor. Härjämte tilldelades Johansson på våren 1933 till följd av den då rådande jordbrukskrisen ett stödlån å 1 500 kronor. På grund av de utbetalningar som i enlighet med nämnda förordning verkställts till Johansson eller eljest ansåges ha kommit honom till godo i samband med fastighetsköpet och brukandet av fastigheten, hade Johansson utfärdat skuldförbindelser till kronan å tillhopa 7 490 kronor. Av skulderna till kronan återstode numera ett belopp av 5 582 kronor 87 öre.

I anslutning till vad sålunda anförts har Johansson hemställt att bliva befriad från angivna betalningsskyldighet till kronan på grund av fastighetsköpet och vad i samband därmed förekommit och härvid såsom närmare motivering anfört bland annat följande.

Redan kort tid efter tillträdet av fastigheten insåg jag, att det skulle bliva svårt för mig att få jordbruket å fastigheten att bära sig. Orsaken låg, enligt vad jag numera tror mig förstå, framför allt däri, att inköpspriset för fastigheten var för högt, samt den vid ifrågavarande tid alltmer förvärrade jordbrukskrisen. Priset var ej lätt för mig att bedöma, då jag saknade närmare kännedom om de gotländska jordbruksförhållandena, vilka i avsevärd grad avveko från motsvarande förhållanden i de delar av landet, som jag hade erfarenhet av. Därtill kom, att jag vid förhandlingarna om fastighetsköpet fick den uppfattningen, att det samarbete, som enligt gällande bestämmelser skulle äga rum mellan det militära befälet och jordbrukssakkunnig myndighet på orten, skulle innebära en garanti att fastighetsköpet icke skulle bliva oförmånligt för mig.

Kort tid efter fastighetsköpet förvärvade jag av folkskolläraren J. A. Lithberg i Västkinde vissa inventarier till ett belopp av 2 000 kronor jämte ränta. Till säkerhet för betalningens fullgörande beviljades inteckning i fastigheten. Det visade sig emellertid snart, att jag icke erhöll sådan avkastning av fastigheten, att jag kunde fullgöra mina betalningsförpliktelser mot Lithberg. Senare i juli 1934 begärde och erhöll Lithberg fastställelse å den intecknade fordran å 2 000 kronor att utgå ur fastigheten. På sommaren 1933 blevo mina ekonomiska svårigheter så stora, att en försäljning av fastigheten eller konkurs syntes oundviklig.

I november 1933 anhöll jag hos militärbefälhavaren, att min fastighet måtte försäljas eller att jag eljest finge frånträda densamma, och framhöll härvid, att jag eljest vore nödsakad begära mig i konkurs. På anmodan av militärmyndigheterna anhöll jag därefter om avsked från min befattning som reservstatsfurir. Avsked beviljades mig den 1 februari 1934. Därefter avflyttade jag från Gotland och erhöll efter genomgång av en kurs för f. d. stamunderbefäl i civilanställningssyfte anställning såsom förrådsvaktmästare vid ett militärt förråd i Boden. Om jag hade kvarstått som reservstatsfurir och fullgjort mig i denna min egenskap åliggande tjänstgöringsskyldighet, skulle jag efter femton år ha fullgjort min betalningsskyldighet till kronan på grund av ovan nämnda reverser å tillhopa 7 490 kronor. Då jag anhöll att få frånträda fastigheten och om avsked, trodde jag, att jag genom att få tillfälle på annat sätt fullgöra militärtjänst, låt vara som civilanställd, skulle på motsvarande sätt befrias från min skuld till kronan. Detta var tydligen ett misstag. Enligt min ringa mening var det likväl i minst lika hög grad ett intresse för kronan som för mig att jag kunde kopplas av från ett jordbruksarbete som inte bar sig.

Då jag anställdes såsom reservstatsfurir, uppgingo mina skulder till blott omkring 200 kronor. Genom denna min anställning har jag emellertid blivit ruinerad.

Den 31 augusti 1942 försattes jag i konkurs vid Göteborgs rådhusrätt. Skulderna uppgingo till omkring 8 400 kronor, varav 5 582 kronor 87 öre till kronan. Tillgångarna belöpte sig till 375 kronor. Jag kan inte se någon möjlighet att i framtiden betala min skuld till kronan. Mina nuvarande inkomster uppgå till omkring 4 600 kronor för år. Av denna min inkomst har jag hustru och 3 barn i åldern 1, 13 och 15 år samt min åttiofemåriga moder att försörja.

Inom *advokatfiskalskontoret vid försvarets civilförvaltning* har verkställts utredning i ärendet varav inhämtas följande:

Johansson hade utfärdat följande reverser, nämligen en av den 3 november 1931 å 5 440 kronor, en av den 5 november 1931 å 400 kronor, en av den 11 januari 1932 å 150 kronor och en av den 28 mars 1933 å 1 500 kronor.

De tre förstnämnda reverserna å tillhopa 5 990 kronor avsåge egnahemspremier och den sistnämnda reversen stödlånet jämlikt kungörelsen den 30 juni 1932, nr 366, om ackordslån och stödlån till jordbrukare. Samtliga reverser vore räntefria. Med vederbörliga avdrag under beaktande av Johanssons anställningstid m. m. syntes kronans fordran på grund av samtliga reverser utgöra 5 504 kronor 21 öre. Johanssons konkurs hade avskrivits jämlikt 186 § konkurslagen (ej tillgångar till bestridande av konkurskostnaderna). Enligt konkursboupptecknigen hade Johanssons skulder upptagits till 8 424 kronor 19 öre, varav 5 582 kronor 67 öre till kronan på grund av reverser. Bouppteckningen hade beedigats. Den av Johansson år 1931 för 12 800 kronor inköpta Gotlandsfastigheten hade i december 1934 sålts exekutivt för 10 725 kronor. Detta talade i viss mån för att Johanssons uppgift att han på sin tid erlagt för högt pris för fastigheten vore riktigt. Det finge även framhållas, att Johansson i den situation, som uppstått, då han insåg, att jordbruket å fastigheten icke bar sig, näppeligen hade något annat val än att söka komma från fastigheten. I detta läge fanns jämlikt anställningsbestämmelserna ingen möjlighet för Johansson att, på sätt i 14 § uti förordningen den 18 juli 1928, nr 323, angivits, genom militärtjänstgöring eller eljest genom arbete avbetala sin skuld till kronan.

Johansson syntes skäligen böra bliva befriad från sin ifrågavarande ersättningsskyldighet till kronan. Johanssons ekonomi medgåve honom näppeligen att inom något eller några år betala mer än 1/20 av kronans fordran, 5 504 kronor 21 öre. Under åberopande av vad sålunda anförts hemställdes om befrielse för Johansson mot inbetalande inom en tid av högst två år från Kungl. Maj:ts beslut av förslagsvis 300 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas att kronan vid förenämnda exekutiva auktion å fastigheten bevakat sin intecknade fordran men att kronans fordran ej fallit inom lägsta budet samt att kronan på grund av värdet å fordran som legat före kronans, icke haft något att erhålla vid köpeskillingens fördelning.

Försvarets civilförvaltning har under åberopande av innehållet i advokatfiskalens promemoria tillstyrkt att Johansson, därest han inom tid som av Kungl. Maj:t bestämdes, till civilförvaltningen inbetalade 300 kronor befriades från återstoden av den honom åliggande ersättningsskyldigheten.

Statskontoret har förklarat, att ämbetsverket med hänsyn till omständigheterna icke ville motsätta sig bifall till ansökningen.

Departementschefen. Även i detta ärende synes framgå, att den militära myndighetens förprövning av fastighetsköpet i viss mån ej varit tillräckligt betryggande och att köpeskillingen varit för hög. Av utredningen framgår vidare, att Johansson före fastighetsköpet var nästan skuldfri men att han sedermera försatts i konkurs och numera är avsevärt skuldsatt. Till denna ogynnsamma utveckling torde fastighetsköpet i hög grad ha bidragit.

Med hänsyn till att Johansson delvis icke synes ha någon skuld till det inträffade och då det med beaktande av Johanssons svaga ekonomi och honom åvilande betydande försörjningsplikt torde få anses föga sannolikt, att han under de närmaste åren skall kunna gälda sin skuld till kronan, finner jag mig böra föreslå, att han helt befrias från betalningsskyldigheten.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Henning Johansson befrias från den betalningsskyldighet vari han enligt vad förut angivits häftar till kronan.

3:o.

Enligt avtal den 13 oktober 1940 med Tärendö revir åtog sig hemmansägaren *Alfred Poromaa* i Saittarova att framköra 2 000 kubikmeter brännved från reviret till militärförläggningarna i Övertorneå och söder därom. Körningen skulle betalas med 60 öre per kubikmeter och mil och likvid erläggas i mån av arbetets fortgång. Bensin skulle utlämnas genom militärmyndigheterna men betalas av Poromaa. — Anbud hade infordrats å körningarna. Poromaas anbud var å 55 öre per kubikmeter och mil, medan ett par andra åkare begärde 85 öre. Då Poromaas anbud antogs, ökade arbetsgivaren självmant priset till 60 öre, emedan Poromaas anbud ansågs väl lågt. Han kunde vid ifrågavarande tid till följd av den stora bristen på transportmedel med tämligen stor säkerhet räkna med att erhålla returfrakter vid återresorna från Övertorneå. Poromaa började köra under hösten 1940 och erhöll likvid i avräkning allteftersom körningen fortskred.

I en den 18 februari 1941 dagtecknad skrift anmälde Poromaa med bifogande av uppställning över inkomster och utgifter, att han å körningarna i själva verket haft en ekonomisk förlust på inemot 5 000 kronor. För den under körningarna uttagna bensinen häftade han, sedan hans övriga utgifter avräknats, i skuld till kronan enligt avtalet med 4 848 kronor 39 öre. Anledningen härtill vore den, att hans anbud varit alltför lågt, emedan han på grund av oförmåga ej kunnat rätt beräkna transportkostnaderna. Under åberopande av personliga och ekonomiska omständigheter anhöll Poromaa att bliva befriad från skyldighet att till kronan utgiva betalning för bensinen.

Jägmästaren i Tärendö revir framhöll beträffande körningarna, att det av Poromaa beräknade körningspriset vore omkring 15 kronor per kubikmeter för körsträckan (13 mil). Ett körningspris av omkring 8 kronor 35 öre kunde i själva verket anses skäligt. Poromaas körkostnader hade emellertid stegrats bland annat därigenom att han utfört större delen av körningarna utan släpvagn, varigenom den sammanlagda väglängden ökats med åtföljande större bensinåtgång. Poromaa syntes böra tillerkännas gottgörelse för stegring av bensinpriset med 351 kronor. Avskrivning av hela bensinkostnaden avstyrkes däremot på det bestämdaste, enär detta kunde medföra betänkliga prejudicerande följder. Däremot funnes intet att erinra, om Poromaa på grund av svag ekonomi och ömmande omständigheter befriades från betalningsskyldighet.

Vid behandlingen av ansökningen i försvarsdepartementet befanns, att Poromaa vid avgivandet av sitt anbud räknat med ett bensinpris av 64 öre per liter men att bensinen sedermera debiterats till i genomsnitt 73 öre per liter. Med hänsyn härtill medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 23 januari 1942, att ersättning för bensinen skulle uttagas av Poromaa efter ett pris

av 64 öre, innebärande en nedsättning av den kronan tillkommande ersättningen med 351 kronor.

Sedermera företogos indrivningsåtgärder mot Poromaa för utfående av det återstående beloppet (4 848: 39 — 351: — =) 4 497 kronor 39 öre. Sedan viss lösegendom, bland annat en lastbil, utmätts, återtogs emellertid på given anledning begäran om verkställighet.

I en den 2 oktober 1944 dagtecknad skrift har nu Poromaa, som å sin skuld inbetalat 72 kronor 9 öre, anhållit att bliva befriad från återstående betalningsskyldighet till kronan eller att åtminstone erhålla fem års anstånd med betalningen. Poromaa har i anslutning härtill anfört i huvudsak följande.

Vid avtalets upprättande var jag fullständigt okunnig om bensinpriset och trots flera gånger gjord förfrågan kunde jag ej få säker uppgift om priset, men allmänna uppfattningen var att bensinen icke skulle överstiga 50 öre per liter, varför det för mig var en mycket stor besvikelse att priset blev högre. Då ett större parti av veden befanns vara upplagt 7 till 8 kilometer från landsvägen inne i skogen bortom svårframkomliga berg och höjder var det därigenom mycket oberäknat arbete att få veden fram till huvudtransportleden, varför bensinåtgången var onormalt stor.

Den ersättning som jag erhållit från nämnda arbete utgick helt till avlöning åt chaufförer och lastare, reparation av bilen och nyanskaffande av reservdelar, så att den av mina chaufförer uttagna bensinen blev obetald. Därtill fick jag själv under tre månaders tid, utan något arvode, utföra arbete både dag och natt. Skulle jag dessutom tvingas att utlägga tidigare angivna belopp, skulle det för mig betyda ruin, då jag har en familj bestående av 9 minderåriga barn som helt äro beroende av mig. Om ifrågavarande krav blir lagligen indrivet måste jag anmäla mig i konkurs för att skydda andra fordringsägare, och beloppet skulle ändå till största delen bli oguldet. Det enda som kunde vinnas vore att få mig bortkörd från hemmet som jag och min hustru med idoga händer upparbetat, och detta blott för att jag åtog mig ifrågavarande brännvedstransport, för ett pris som var mer än underhaltigt.

Poromaa har i anslutning härtill framhållit att han, som varit gift två gånger, i sina äktenskap uppfostrat 18 barn utan minsta bidrag från fattigvården eller annan hjälpinstitution. Vid ansökningen har fogats en skrivelse från Tärendö kommun, vari framhålles följande.

Poromaa hade genom statens byggnadslånebyrå beviljats s. k. barnrikelån i och för bostadsanskaffning. Lånesumman vore 10 800 kronor, vilken summa förskotterats av kommunen mot inteckningsrevers i fastigheten. I och för fullföljande av byggnadsplanen hade Poromaa nödgats ytterligare skuldsätta sig med 3 600 kronor. Därest Poromaa frånhändes lös eller fast egendom, komme han och hans familj på fullständigt obestånd. En familj, som ständigt strävat efter att själv klara livsuppehället, bleve hänvisad att ligga Tärendö kommun och fattigvård till last. Då kommunen därtill vore fattig och synnerligen skattetyngd, påfördes densamma oförskyllt ytterligare bekymmer. Tärendö kommun kunde ej på något sätt finna detta rättmätigt utan förordade att skulden avskreves.

Arméförvaltningens intendenturavdelning har framhållit i huvudsak följande.

Återtagandet av begäran om verkställighet av utmätningen föranleddes av dels en skrift från Poromaa, vari bland annat framhölls, att, om utmät-

ningen fullföljdes, Poromaa och hans familj komme att falla fattigvården till last, dels från vederbörande utmätningsman inkommet yttrande, vari meddelades, att Poromaas hemman vore åsatt ett taxeringsvärde av 14 100 kronor och intecknat till 16 000 kronor, varav 3 200 kronor såsom säkerhet för hypotekslån å 2 860 kronor samt 10 800 kronor till säkerhet för barnrikelån. Statens byggnadslånebyrå hade meddelat, *att* det egna hem, för vilket Poromaa beviljats s. k. barnrikelån ännu icke godkänts av byrån, varför Poromaa torde häfta i skuld till kommunen och kommunen i sin tur till statskontoret för förskott, som lämnats till kostnaderna för företaget, *att* det icke kunde förnekas att, om Poromaas förvärvsmöjligheter över hövan inskränktes eller om Poromaa försattes i konkurs, det kunde bliva svårt att genomföra bostadsförsörjningsprogrammet för Poromaa och hans familj, *samt att* byrån därför gärna skulle se att vidare utmätningsåtgärder underlätes. Med anledning härav inhämtades från vederbörande landsfiskal uppgifter om Poromaas ekonomi, varav framgick, att risk för framtida utmätningsåtgärder för ytterligare skulder å cirka 4 000 kronor måste anses föreligga, att det vore omöjligt att förutsäga Poromaas framtida utsikter till förbättrad ekonomi, samt att det icke funnes skäl betvivla Poromaas uppsåt att redligen göra skäl för sig.

Härefter riktades i skrivelse den 3 mars 1944 till kommunalnämnden i Tärendö förfrågan huruvida fattigvårdsstyrelsen i orten med hänsyn till fattigvårdslagens 37 § möjligen kunde lämna sin medverkan till åtgärd för undvikande av förnyat utmätningsförfarande. Enär, trots påminnelser i ärendet, intet svar inkom, uppdrogs åt advokatfiskalen att ånyo företaga indrivningsåtgärder hos Poromaa. Den 20 oktober 1944 togs Poromaas lastbil i mät. Med hänsyn till bland annat Poromaas förevarande ansökning hade exekutiv försäljning av bilen tills vidare uppskjutits.

Från statens byggnadslånebyrå hade inhämtats, att byrån den 30 oktober 1944 beviljat Poromaa lån med 15 000 kronor mot säkerhet av inteckningar liggande mellan 4 000 kronor och 19 000 kronor.

Med hänsyn till att Poromaa icke syntes äga likvida medel till betalandet av ifrågavarande fordran samt att fullföljd av utmätningsförfarandet sannolikt skulle medföra, att Poromaa och hans familj komme på obestånd, syntes det av sociala skäl önskligt, att Poromaa befriades från ersättningsskyldigheten, vilken numera, sedan Poromaa inbetalat ett belopp av 72 kronor 9 öre, utgjorde 4 425 kronor 30 öre.

Statskontoret har anfört följande.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 23 januari 1942 fastställt Poromaas betalningsskyldighet gentemot kronan, hade icke några andra omständigheter tillkommit, som kunde anföras som motiv för en nedsättning av betalningsskyldigheten, än att en fullständigare utredning förelåge rörande Poromaas svaga ekonomiska förhållanden. Denna utredning syntes giva vid handen att, om det av kronan gentemot sökanden inledda utmätningsförfarandet fullföljdes, denne skulle komma på obestånd och sakna möjlighet att i fortsättningen sörja för sin mycket stora familj. Med hänsyn till dessa ömmande omständigheter ville statskontoret icke motsätta sig, att framställningen delvis bifölles. I sådant hänseende finge ämbetsverket förorda, att Poromaa, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade ett belopp av 500 kronor, befriades från återstående betalningsskyldighet.

Utöver vad förut angivits inhämtas av handlingarna att Poromaa är omkring 55 år, att han på sitt hemman föder 5 kor och 1 häst samt att han har sin huvudsakliga inkomst av körslor med lastbilen.

Departements-chefen. Med hänsyn till den omfattande försörjningsplikt, som åvilar Poromaa, och önskvärdheten av att han och de av honom för sin försörjning beroende icke på grund av exekutiva åtgärder från kronans sida bringas att ligga det allmänna till last, finner jag mig böra föreslå, att Poromaa helt befrias från sin återstående betalningsskyldighet till kronan.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att Alfred Poromaa befrias från den återstående betalningsskyldighet vari han enligt vad förut angivits häftar till kronan.

4:o.

Vid granskning av hjälpvedettbåtens nr 261 redovisning framkom, att kronan genom vissa av framlidne löjtnanten i flottans reserv *Carl Christer Herman Albert Phalén* begångna oegentligheter åsamkats förluster å tillhopa 13 203 kronor 4 öre. Dödsboet efter Phalén har till försvarets civilförvaltning avgivit en den 28 oktober 1944 dagtecknad skuldförbindelse å nämnda belopp jämte 5 % årlig ränta. Sedan boet avträtts till boutredningsman och bouppteckning upprättats, har Phaléns efterlämnade maka, Margareta Phalén, i egenskap av dödsbodelägare, i en den 28 oktober 1944 dagtecknad skrift hos civilförvaltningen hemställt, att förvaltningen måtte vidtaga åtgärder för efterskänkande av boets skuld till kronan. Till stöd härför har änkefru Phalén anfört, att hon med en månatlig inkomst av 241 kronor 40 öre hade att försörja två minderåriga barn, födda år 1942 och 1943, samt att boets tillgångar utgjorde 3 518 kronor 53 öre samt skulderna, kronans fordran inberäknad, 21 329 kronor 60 öre.

Försvarets civilförvaltning har hos Kungl. Maj:t gjort framställning om avstående från kronans fordringsrätt gentemot dödsboet och i samband härmed framhållit i huvudsak följande.

Av bouppteckningen framginge, att fordringarna hos boet till ett belopp av 3 970 kronor 60 öre (begravningskostnader och beräknade oguldna skatter) vore förmånsberättigade. Möjlighet att av boets tillgångar till någon del erhålla täckning för kronans ifrågavarande fordran förefunnes allenast under förutsättning, att eljest förmånsberättigad fordran för oguldna skatter (3 000 kronor) eftergåves. En framställning i sistberörda hänseende vore för närvarande enligt vad civilförvaltningen inhämtat, efter avslag hos vederbörande prövningsnämnd, föremål för kammarrättens prövning. Med hänsyn härtill torde förutsättningar för närvarande icke föreligga att avskriva fordringen med tillämpning av förordningen den 11 december 1830 (SFS nr 83) angående behandlingen av extraordinarie avskrivningsfrågor och anmärkningsmål.

Det syntes emellertid klarlagt, att — även därest befrielse från skattskyldighet medgåves — dödsboets försättande i konkurs komme att medföra allenast en synnerligen obetydlig återbäring till kronan. Då med hänsyn härtill ävensom till dödsbodelägarnas ekonomiska ställning och övriga omständigheter icke torde böra ifrågakomma att utkräva någon återbetalning av dödsboet, finge civilförvaltningen hemställa, att ifrågavarande fordran å 13 203 kronor 4 öre jämte ränta måtte avskrivas.

Statskontoret har anfört följande.

Ämbetsverket hade den 22 juni 1944 med stöd av förordningen den 23 september 1927 (nr 365) angående befäl i flottans reserv till Phaléns anhöriga utanordnat ett belopp av 2 810 kronor, motsvarande kapitaliserade värdet av den pension, som skolat tillkomma Phalén i dennes egenskap av officer i reserven. Med hänsyn härtill och sättet för nu ifrågavarande fordrans tillkomst hyste statskontoret en viss tvekan om eftergift av densamma borde ifrågakomma. Då emellertid, som civilförvaltningen framhållit, i gynnsammaste fall möjlighet endast torde föreligga för utbekommande av en obetydlig del av beloppet, ville statskontoret i betraktande av vad som i ärendet förekommit rörande dödsbodelägarnas ekonomiska ställning icke motsätta sig, att Kungl. Maj:t av riksdagen utverkade medgivande till ett efterskänkande av hela dödsboets skuld.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att skäl ej syntes föreligga till antagande att de medel, Phalén frånhänt kronan, kommit hans familj till godo samt att änkan och barnen vid Phaléns död icke innehade privat förmögenhet.

Departementschefen.

Med hänsyn till dödsboets svaga ekonomiska ställning finner jag mig böra föreslå, att kronan avstår från sin fordran mot boet. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att dödsboet efter löjtnanten i flottans reserv Carl Christer Herman Albert Phalén befrias från förut angivna betalningsskyldighet till kronan.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o—4:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta af Sandeberg